

УДК 811.161.3'42'271:398.92:392.8

UDC 811.161.3'42'271:398.92:392.8

КУЛЬТУРНА-МОЎНАЯ СПЕЦЫФІКА
ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ-ХАРАКТАРЫСТЫК
ЕЖЫCULTURAL-LANGUAGE SPECIFICITY OF
PHRASEOLOGICAL CHARACTERISTICS
OF FOODВ. А. Ляшчынская,
доктар філалагічных навук,
прафесар ГДУ імя Ф. СкарыныV. Lyashchynskaya,
Doctor of Philology, Professor, GSU
named after F. Skaryna

Паступіў у рэдакцыю 05.05.21.

Received on 05.05.21.

У артыкуле на матэрыяле фразеалагізмаў беларускай мовы, што характарызуюць і ацэньваюць ежу ўвогуле ці яе асобныя віды, устанаўліваецца культурная інфармацыя, каштоўнасць зместу культуры, яе катэгорый і сэнсаў, выяўляецца ўзаемадзеянне мовы і культуры народа. Выдзелены і прааналізаваны групы фразеалагізмаў з колькаснай (многа ці мала) і якаснай характарыстыкай (рэдка высокая якасць, найбольш адсутнасць смаку ці пэўны недахоп якасці), даводзячы ўласцівыя беларусам культурна-нацыянальныя прыхільнасці адносна асобных нацыянальна адметных прадуктаў і асуджэнне смакавых уласцівасцей ежы ці яе прыгатавання.

Ключавыя словы: фразеалагізм, культурная інфармацыя, гастронамічны код культуры, ежа, многа, мала, якасць, вобраз, кампанент, сімвал, эталон, стэрэат.

On the material of phraseological unit of the Belarusian language which characterize and evaluate food in general or its separate kinds, the article establishes the cultural information, value content of culture, its categories and meanings, reveals the interaction of language and culture of people. It singles out and analyzes the groups of phraseological units with quantitative (much or little) and qualitative characteristic (seldom high quality, mostly absence of taste or certain lack of quality) presenting Belarusian typical cultural-national properties related to separate nationally significant products and judging the taste properties of food or cooking it.

Keywords: phraseological unit, cultural information, gastronomic code of culture, food, much, little, quality, image, component, symbol, standard, stereotype.

Гастронамічны код культуры кожнага народа шматзначны і разнастайны, дзякуючы сімвалізму прачытанню моўных адзінак, з якіх найбольш значнае месца ў захаванні і перадачы культурнай інфармацыі займаюць фразеалагічныя адзінкі (ФА) як моўныя і культурныя знакі другой намінацыі. Гастронамічны код вылучаецца як адзін з асноўных у вызначэнні асаблівасцей нацыянальнай свядомасці, менталітэту, што тлумачыцца выключнай роляй ежы ў жыцці чалавека, але асабліва захаванасцю ўжывання асноўных нацыянальных прадуктаў, найменняў страў, пераемнасцю спосабаў іх прыгатавання на працягу ўсёй гісторыі народа. Нязменнасць нацыянальнай гастронамічнай прыналежнасці стала прыцягальнай для даследавання лінгвістамі моўных адзінак, усяго таго, што звязана з выбарам кожным народам сваіх прадуктаў харчавання, уласцівых ім смакавых якасцей, рэцэптуры, найменняў страў як асновы ўтварэння вобразаў фразеалагізмаў [1–8 і інш.].

Аб'ектам даследавання ў межах артыкула абраны ФА, што вызначаюць адзін аспект гастронамічнага кода культуры беларусаў – (1) колькасная і (2) якасная ацэнка прадуктаў, ежы, страў, а мэта артыкула – выяўленне культурнай ролі, каштоўнасці значных сэнсаў культуры беларусаў.

1. Першасны аналіз ФА з выразнай **колькаснай характарыстыкай наяўнасці ежы, прадуктаў харчавання, разнастайнасці страў** дазваляе адзначыць, што яна даецца, па-першае, у амаль адзінкавых ФА, па-другое, без указання дакладнасці вымярэння ці падлі-

каў, па-трэцяе, у дзвюх супрацьлеглых ацэнках – многа ці мала. Пры гэтым пра наяўнасць вялікай колькасці прадуктаў, разнастайнасці ежы паведамляецца, як правіла, з нагоды свята, сустрэчы гасцей, пра што сведчаць абрамыя вобразы ФА і даводзіцца праз паасобныя кампаненты як першаасновы іх утварэння.

Так, зафіксавана пяць ФА для адзнакі вялікай колькасці прадуктаў, ежы, прыгатаваных страў, але менавіта з пэўнай прычыны, ці спецыяльна, у сувязі з чым-небудзь. Гэта найперш даводзіць ФА *стол ломіцца / ламаўся* ад чаго 'шмат настаўлена чаго-н. (харчовых прадуктаў)', у аснове пабудовы якой скарыстаны гіпербалічны прыём і адбор сімвалічнай лексемы-кампанента: *стол* як неад'емны аtryбу́т святагасцявання, ужывання ежы, які ломіцца пад цяжарам вялікай колькасці настаўленых страў. У аснову ФА пакладзена метафара, у якой схавана гульня слоў, калі звесткі пра ежу, уяўленне пра яе вялікую колькасць здабываюцца з прывычнага кантэксту і змяшчаюцца ў іншы, выражаючы гэтым новыя адносіны да аб'екта і прыпісваючы яму новыя ўласцівасці: *стол* як від мэблі, што застаўлены шматлікімі стравамі, перадае новую вобразную ацэнку колькасці нагатаванага.

Не менш вобразна і выразна пра вялікую колькасць пачастункаў, якія прыгатаваны спецыяльна, але ўжо праз выкарыстанне найменняў розных відаў і спосабаў іх прыгатавання для ўжывання ілюструе дыялектная ФА *і смажанага і варанага і так кускамі* 'ўсяго вельмі многа, удосталь (пра разнастайнасць прадуктаў харчавання, пачастункаў)', дзе яшчэ

адной асновай адбору ФА паслужыла дадатковая інфармацыя пры лексікаграфічнай апрацоўцы ФА як наяўнасць лексемы «пачастункаў». У выніку ФА на аснове марфалагічна-сіntaxічнага спосабу ўтварэння назоўнікаў ад дзеяпраметнікаў, што называюць прыкмету дзеяння, пераліку іх з дапамогай паўтаральнага злучніка і вобразна і даходліва даводзяцца звесткі пра багацце і разнастайнасць ежы падчас нагоды збору гасцей і іх частавання.

Найбольш выразна акрэсліваецца сітуацыя свята ў кампаратыўнай ФА як на Дзяды 'вельмі многа. Пра яду', якая суадносіць падрыхтоўку вялікай колькасці ежы, страў да святочнага стала на аснове параўнання з такім сталом на свята памінавання памерлых продкаў, як выражэнне стэрэатыпнага ўяўлення беларусаў пра вялікую колькасць ежы. Як вядома, на Дзяды гатавалася «сем – дзесяць страў (куцця, бліны, клёцкі, яечня, мяса і інш.)» [9, с. 433].

Што датычыць аднаструктурных ФА *бярэ не хачу* 'вельмі многа, у вялікай колькасці (матэрыялу, ежы і інш.)' і *еш не хачу* 'ўдосталь (чаго-н., часцей прадуктаў)', то іх выкарыстанне звязана не толькі як вобразны і характарыстычны сродак указання на вялікую колькасць ежы, але ўвогуле ўсяго, чаго маецца многа.

Для абазначэння вялікай колькасці чаго-ці каго-небудзь, у тым ліку і ежы, прадуктаў харчавання, толькі ў беларускай літаратурнай мове існуе вялікі сінанімічны рад: *адбою няма; ад пуза; без ліку; валіцца цераз горла; вышэй вушэй; вышэй галавы; да гібелі; дай Бог кожнаму; да Масквы ракам не пераставіш; да хваробы; да чорта; дзякуй Богу; з горла лезе; імя каму легіён; канца-краю не відаць; колькі ўлезе; мора разліўное; на валовай скуры не спішаш; не кот наплакаў; непачаты край; не хаханькі; пальцам не праткнуць; па <самае> горла; плюнуць некуды; повен рот; праз меру; сорака саракоў; у кожнай кішэні па жмені; хоць адбаўляй; хоць заваліся; хоць заліся; чортава процьма; як бобу; як гразі; як завязаць і інш.* Аднак выкарыстанне многіх з іх не заўсёды стасуецца з ежай (параўн.: *як бобу* – пра вялікую колькасць дзяцей; *мора разліўное* – пра вялікую колькасць віна, гарэлкі і пад.; *пальцам не праткнуць* – пра вялікую колькасць людзей і інш.), многія ФА не могуць быць скарыстанымі для колькаснай характарыстыкі ежы з-за наяўных кампанентаў ці абраных вобразаў як сродкаў негатыўнай ацэнкі вялікай колькасці чаго-небудзь (*да гібелі; на валовай скуры не спішаш; чортава процьма* і інш.), хоць у пэўных выпадках і маюцца кампаненты-указальнікі на гэта, як, напрыклад, у ФА *повен рот*, якая тым не менш замацавана ва ўжыванні для ўказання пра вялікую колькасць турбот у каго-н.

Малая колькасць ежы адзначана ў вобразах сямі ФА і перададзена праз адбор слова-

злучэнняў з лексемамі-кампанентамі, якія выступаюць сімваламі малога памеру, мізэрнай колькасці. Напрыклад, зерне мака лічыцца адным з самых дробных, выступае эталонам малога памеру і малой колькасці: *з макава (-е) зерне* 'ледзь-ледзь, зусім мала'; *на макава зерне* 'вельмі мала. Пра нязначнасць чаго-н.'

У аснову вобразаў ФА з празрыстай матывацыяй для абазначэння малой колькасці ежы абраны назіранні чалавека за ўжываннем корму катом (*кату на адзін зуб / глык*), вераб'ём (*на раз вераб'ю дзюбнуць* 'вельмі мала. Пра ежу'), а семантычным фонам узнікнення названых ФА стала сема 'вельмі мала, зусім нязначна', якая «непасрэдна звязана з памерамі гэтай птушкі» [10, с. 94] і, зразумела, з той мізэрнай колькасцю ўжывання ежы, што і паслужыла замацаванню гэтых ФА ў якасці эталонаў і перадачы стэрэатыпнага ўяўлення пра малую колькасць ежы.

А яшчэ ў аснове вобразаў ФА абраны веды чалавека пра мізэрнасць спажывы з варанага рака, што стала асновай для фразеалагізацыі параўнання з мэтай вызначэння і характарыстыкі малой колькасці наедку (*наедку што з раку*), веды пра самога сябе, дзякуючы, па-першае, выкарыстанню ў складзе ФА дзеяслоўнага кампанента *ўкусиць* (*на раз укусіць* 'вельмі мала. Пра ежу') ці саматызма *рот* (*на раз у рот* 'вельмі мала. Пра ежу'). Да таго ж асобныя ФА суадносяцца з колькаснымі кодам культуры праз ужыты кампанент *раз*, які захоўвае сваю ролю-абазначэнне аднакратнага дзеяння і служыць больш моцнаму падкрэсліванню не толькі семы 'мала', а яшчэ дадатковай і найбольш важнай семы – 'вельмі'.

2. Больш колькасна і разнастайна ў беларускай фразеалогіі прадстаўлена **якасная характарыстыка ежы**. Пры гэтым адны ФА выяўляюць якасць, вызначаюць канкрэтную прыкмету нацыянальна адметных прадуктаў харчавання, а другія станоўча ці адмоўна ацэньваюць смакавыя ўласцівасці ежы без указання яе віду і называюць канкрэтныя смакавыя адметнасці.

Першую падгрупу складаюць ФА-характарыстыкі такіх уласцівых для беларусаў прадуктаў, як малако, хлеб, бульба, каўбаса і ў апошні час торт. Так, малако характарызуецца на ўтрыманне смятаны з улікам сітуацыі, калі ў хатніх умовах аддзяленне смятаны ад малака дасягаецца ўтрыманнем яго пасля даення і працэжвання ў ёмкасць праз адстойванне ў халоднай вадзе, у выніку чаго смятана збіраецца зверху, а малако праз кранік у пасудзіне сцэджваецца, пакідаючы смятану, ці смятана здымаецца зверху іншым спосабам. У фразеалогіі для вобразнага ўяўлення, характарыстыкі і ацэнкі часткова аб'ястлушчанага малака абраны кампаненты-назвы посуду, з-пад якіх можна было атрымаць такое малако: *з-пад*

банкі; 3-пад бляхі; 3-пад вядра 'адстоенае, адзеленае ад смятаны'. А сырадой характарызуецца ў ФА выкарыстаннем адзінкі з той жа структурай, што і ў папярэдніх ФА, але з указаннем іншай «крыніцы» такога малака: 3-пад каровы малако 'свежае, толькі што надоенае'.

Другім прадуктам харчавання, што выяўляе свае якасці, абраны хлеб, які характарызуецца таксама з улікам розных паказчыкаў. Гэта найперш ФА *зайцаў хлеб* 'гасцінец дзецям, які прывозіў бацька з вялікае дарогі' і *зайчыкаў хлеб* 'рэшткі ежы, прывезенай дадому з лесу, лугу, поля і г. д., якую прапануюць з'есці дзецям'. У ФА такім загадкавым спосабам наймення зафіксавана і адлюстравана і ўвага бацькоў да дзяцей, калі без гасцінца нельга было вярнуцца адкуль-небудзь, і тая таямнічасць і казачнасць з выбарам зайчыка як ляснага жыхара, паводле якога названы хлеб, і той спосаб прымянення нескарыванага прадукта, а ўсё разам – сведчанне народнага вобразнага мыслення, дасціпнасці, экспрэсіі і эмоцыі выражэння. Яшчэ адным паказчыкам якаснай ацэнкі хлеба з'яўляецца наяўнасць высокай ступені чэрствасці, што зафіксавана ў дыялектнай ФА *хоць у сцену пуляй* 'вельмі цвёрды, засохлы'. У аснову вобраза абрана метафара, паводле якой засохлы хлеб ці іншы спечаны мучны выраб прыпадабняецца да тых прадметаў, якімі можна кідаць у сцену і якія адлятаюць (параўн. ФА *як гарох аб сцяну* ці *як гарох ад сцяны*). ФА даводзіць аб негатыве, парушэнні нормы захавання хлеба як асноўнага прадукту.

Трэці нацыянальна адметны прадукт харчавання беларусаў, што абраны для яго характарыстыкі, але ўжо паводле спосабу яго прыгатавання, – бульба. ФА *бульба ў мундзірах* 'нячышчаная, у лупінах. Пра вараную ці печаную бульбу' вобразна прадстаўляе ўяўленне беларусаў пра яе ролю і месца ў жыцці чалавека. У абраным вобразе ФА *бульба ў лупінах* набывае рысы адухаўлення, метафарычны вобраз ФА даводзіць аб прыпадабненні бульбы да чалавека з яго форменным адзеннем і перадае ўяўленне пра нейкі высокі ранг, знатнае месца ці, што зусім магчыма, службыць выражэнню іроніі, усмешкі і пад.

А яшчэ прыцягнуў увагу чалавека такі від ежы, як каўбаса, але не столькі для яе наймення, колькі для вобразнай ацэнкі і якаснай характыстыкі асобных яе відаў. Гэта найперш вырабленая ў хатніх умовах, для сябе, паводле адметнай рэцэптуры, асабліва з улікам і ў сувязі з параўнаннем з магазіннай, што і адлюстравана ў ФА каўбаса *пальцам пханая* 'зробленая, прыгатаваная дома, з прыправамі, не купленая' як сродку выражэння высокай ацэнкі, выдзялення адметнай якасці такога прадукта харчавання. Абраны вобраз – метафара, паводле якой такі спосаб прыгатавання

стаў сродкам выражэння адабрэння, высокай якасці смаку і адметнасці каўбасы хатняй у адрозненне ад купленай. А дыялектная ФА *сабачая радасць* 'самая танная каўбаса, звычайна ліверная', якая набыла шырокую вядомасць, наадварот, служыць для наймення і няўхвальнай ацэнкі лівернай каўбасы, што вызначаецца з улікам яе якасці, рэцэптуры, кошту і ў сувязі з выкарыстаннем для корму братоў нашых верных.

Да згаданых вышэй ФА з ацэнчнай характарыстыкай асобных прадуктаў далучаецца ФА *птушынае малако* 1) 'нешта неверагоднае, казачнае, яўна немагчымае (часцей пра ежу)' і 2) 'вельмі смачны торт, а таксама цукеркі асабага гатунку'.

Больш колькасна прадстаўлены ФА, якія даюць дадатную ці адмоўную ацэнку з перавагай адмоўнай смакавым уласцівасцям ежы без указання пэўнай стравы, прадукта харчавання. Зафіксавана восем ФА са станоўчай ацэнкай якасці, высокай ступені смаку, паказчыкамі чаго выступаюць саматызмы-кампаненты, якія дадаткова яшчэ інфармуюць аб супадзенні найўнага ў мінулым і навуковага сэнна ўяўлення чалавека пра смак. Семантычнай асновай узнікнення ФА паслужылі веды чалавека пра самога сябе адносна спосабу ці сродку вызначэння смаку. І такім выступае язык, які сапраўды з'яўляецца сродкам вызначэння смакавых якасцей (*аж язык зрывае* 'вельмі смачна'; *аж язык у жывот цягне* 'што-н. вельмі прыемнае на смак'; *каб язык не ўцёк у каго* 'пра што-н. вельмі смачнае, далікатнае'; *язык праглынеш* 'вельмі смачны, прыемны, апетытны') ці рот як асноўны орган прыёму ежы (*просіцца ў рот* 'узбуджае апетыт'; *у роце расце* 'вельмі смачны'). У аснове ўтварэння ФА для адлюстравання смакавых якасцей страў ляжаць назіранні за знешнім выглядам, жэстамі чалавека ў час яды: *за вушы не адцягнеш* 'вельмі смачнае, такое, што выклікае апетыт' і *пальчыкі абліжаш* 'вельмі смачны, прыемны (пра яду, пітво)'.

Значна больш (сямнаццаць) адзначана ФА для адмоўнай характарыстыкі. Пры гэтым, адны з іх даюць адмоўную ацэнку ўвогуле нясмачнай ежы, другія – паводле пэўнага паказчыка такой ці іншай яе ўласцівасці – кіслая ці рэдкая ежа.

І тут адным са сродкаў вызначэння нясмачнай ежы абраны рот. Гэта ФА <аж> у роце *расце* 'так нясмачна, што няма ніякага жадання есці'; *расце ў роце* 'непрыемнае на смак што', дзе важную ролю выконвае яшчэ і дзеяслоўны кампанент, праз які ФА суадносяцца з расліннымі кодам культуры і дзякуючы якому даводзіцца пра нясмачную ежу, што не глытаецца, бо яна «расце», дадаткова выклікаючы асацыяцыю з травой. Блізкая да папярэдніх, але адметная сваім вобразам і адценнем семантыкі і ўжывання ФА *сядзець колам / калом у роце*

‘быць вельмі нясмачным’, паколькі ФА даводзіць пра больш высокую ступень негатыву: ежа не проста затрымліваецца ў роце, а яна праз параўнанне з калом сядзіць у роце (параўн. ФА *станавіцца калом у горле* ‘не есца. Пра нежаданне ці немагчымасць есці з якой-н. прычыны’). А вось ФА *ні да рота* ‘вельмі нясмачны, зусім не выклікае апетыту’ праз узмацняльнае адмоўнае значэнне часціцы *ні* даводзіць пра негатыўнае смакавых уласцівасцей.

Па-рознаму характарызуюць і адмоўна ацэньваюць смак ежы ФА *ні самому з’есці ні людзям аднесці* ‘вельмі нясмачны’ і *ні солі ні долі* ‘зусім нясмачна. Часцей з-за недасолу’, якія ўтвораны па шырока вядомай мадэлі фразеалагізмаў і ў якіх на першае месца выходзіць экспрэсіўнасць дзякуючы рыфме і рытмічнай арганізацыі кампанентаў. Першая ФА праз свае два складнікі-кампаненты з дакладным сэнсам і празрыстай матывацыяй, з паўторам часціцы *не* даводзіць трэцяе – адмоўнае, ці нікому не дасі такой нясмачнай ежы, тым самым фіксуе найперш выпрацаванае народамі правіла культуры: есці самому і частаваць іншага трэба толькі якасна прыгатаванай стравай. А ФА *ні солі ні долі* першым складнікам-кампанентам як бы канкрэтызуе адсутнасць ці недахоп солі як прычыны негатыўнага смаку ежы, але ў выніку далучанага другога кампанента наводзіць на філасофскі роздум, разважанне аб ролі не толькі солі ў прыгатаванні ежы, але і аб жыцці чалавека, аб тым трэцім, якое яшчэ горшае, чым абраныя два паказчыкі. І ў выніку ФА перадае стэрэатыпнае ўяўленне пра нікудышнае прыгатаванне ежы.

Высокую ступень негатыву ў ацэнцы ежы дае празрыста матываваная і вобразная ФА *хоць на сабаку вылі* ‘непрыемны на смак, зусім нясмачны’ ці *хоць на сабаку вылі* ‘зусім нясмачны, нясмачна прыгатаваны’, які выражаецца не толькі праз часткова захаваную семантыку дзеяслова выліць ‘выплюнуць’ ці не ўжыць, але і праз аб’ект дзеяння – кампанент-лексему сабаку з замацаванай за ёй сімволікай

негатыву (параўн. ФА *дурны як сабака да году; кожны сабака; ні адзін сабака; за сабаку; у сабакі вачэй пазычыць* і інш., што адмоўна характарызуюць чалавека, яго дзеянні, уласцівасці праз абраныя вобразы).

І апошняя з ліку ФА з негатыўнай ацэнкай ежы – *як чэмер* ‘нясмачны (пра яду)’, у якой на аснове замацаванай сімволікі адабранага кампанента-лексемы *чэмер* як выніку ведаў чалавека пра смакавыя і ядавітыя асаблівасці гэтай расліны даводзіцца не толькі пра нясмачную, але нават шкодную ежу, паколькі ад яе ніякай карысці і задавальнення.

Астатнія ФА вызначаюць негатыў з указаннем пэўнага недахопу ў смакавай характарыстыцы ежы, выдзяляючы нацыянальна-адметныя рысы – празмерная кіслая ці рэдкая страва. Гэта ФА *аж Вільна відаць* ‘вельмі кіслая (страва)’; *Маскву можна ўбачыць* ‘вельмі кіслы’, што пабудаваны з выкарыстаннем гіпербалы і служаць для гумарыстычна-іранічнага выказвання незадавальнення адносна кіслай стравы. Гэта ФА *за вушамі пішчыць* ‘надта кіслая (пра страву)’, дзе выключна значным кампанентам-вызначальнікам кіслага смаку абраны вушы. Усе названыя ФА набылі ў беларусаў ролю эталона, меры вызначэння празмерна кіслай на смак ежы.

Як відаць, выяўлення ФА, што вызначаюць ацэнку і характарызуюць ежу, асобныя віды прадуктаў, у большасці з’яўляюцца ўласна беларускімі. Вобразы, адабраныя кампаненты-сімвалы ў складзе ФА даводзяць пра густы, правілы і нормы, патрабаванні да ежы беларусаў. ФА аб вялікай і малой колькасці ежы, яе смакавых якасцях, патрабаваннях прыгатавання захавалі і перадаюць новым пакаленням беларусаў у часе і прасторы важныя рысы характару народа, вырацаваныя правілы: вялікая колькасць ежы звычайна толькі пры частванні, падчас свята, а празмерна малая – адзнака недахопу пры кармленні ці ўжыванні для дастатковай спажывы ці наедку чалавека; нясмачная ежа, кіслая ці рэдкая страва – парушэнне нормы яе прыгатавання.

ЛІТАРАТУРА

1. Бурукіна, О. А. Культурные коды в русских и белорусских фразеологизмах со стержневыми компонентами-трофонимами / О. А. Бурукіна, О. А. Лещинская // Культура і цывілізацыя. Журнал по культуралогіі. – 2019. – Т. 9, № 6А. – С. 85–97.
2. Веденіна, Л. Г. Человек и его пища / Л. Г. Веденіна // Лингвострановедение : Методы анализа, технология обучения. Шестой Межвузов. семинар по лингвострановедению : сб. научн. статей. Ч. 2 / под общ. ред. Л. Г. Веденіной. Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т) МИД России. – М. : МГИМО-Университет, 2009. – С. 174–240.
3. Глазунова, С. Е. Национальная вьетнамская кухня как отражение культурных и философских традиций / С. Е. Глазунова // Лингвострановедение: Методы анализа, технология обучения. Шестой Межвузов. семинар по лингвострановедению : сб. научн. статей. Ч. 2 / под общ. ред. Л. Г. Веденіной ;

REFERENCES

1. Burukina, O. A. Kul'turnye kody v russkikh i beloruskikh frazeologizmakh so sterzhnevymi komponentami-trofonimami / O. A. Burukina, O. A. Leshchinskaya // Kul'tura i civilizatsiya. Zhurnal po kul'turologii. – 2019. – T. 9, № 6A. – S. 85–97.
2. Vedenina, L. G. Chelovek i ego pishcha / L. G. Vedenina // Lingvostranovedenie : Metody analiza, tekhnologiya obucheniya. Shestoj Mezhvuzov. seminar po lingvostranovedeniyu : sb. nauchn. statej. Ch. 2 / pod obshch. red. L. G. Vedeninoy. Mosk. gos. in-t mezhd. otnoshenij (un-t) MID Rossii. – M. : MGIMO-Universitet, 2009. – S. 174–240.
3. Glazunova, S. E. Nacional'naya v'etnamskaya kuhnya kak otrazhenie kul'turnyh i filosofskih tradicij / S. E. Glazunova // Lingvostranovedenie: Metody analiza, tekhnologiya obucheniya. Shestoj Mezhvuzov. seminar po lingvostranovedeniyu: sb. nauchn. statej. Ch. 2 / pod obshch. red. L. G. Vedeninoy ; Mosk. gos.

- Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т) МИД России. – М. : МГИМО-Университет, 2009. – С. 15–72.
4. *Костяев, А. И.* Вкусовые метафоры и образы в культуре / А. И. Костяев. – М. : Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2012. – 160 с.
  5. *Ляшчынская, В. А.* Пра хлеб і да хлеба: Веды і вопыт беларусаў у фразеалагічных адзінках мовы / В. А. Ляшчынская // Роднае слова. – 2011. – № 10. – С. 38–42.
  6. *Ляшчынская, В. А.* Эталоны і стэрэатыпы ў беларускіх саматычных фразеалагізмах: есці на поўны рот ці на зуб? // Слов'янська писемність у контексті християнської культури: матеріали круглого столу до Дня слов'янської писемності та культури. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. – С. 134–139.
  7. *Ляшчынская, В. А.* Трафонімы ў фразеалогіі як адлюстраванне культуры беларусаў / В. А. Ляшчынская // Славянський мир: духовные традиции и словесность: сборник статей по материалам Международной научной конференции / М-во науки и высш. обр. РФ [и др.]. – Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2019. – С. 374–383.
  8. *Мед, Н. Г.* Национально-культурная специфика испанских фразеологизмов с гастрономическим компонентом / Н. Г. Мед // Язык. Сознание. Коммуникация: Сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : МАКС Пресс, 2014. – Вып. 50. – С. 216–222.
  9. *Лепешаў, І. Я.* Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў. – Мінск : БелЭн, 2004. – 448 с.
  10. *Садоўская, А. С.* Фразеалагізмы з кампанентам-арнітонімам у беларускай мове: этналінгвістычны аспект / А. С. Садоўская. – Мінск : БДУ, 2011. – 271 с.
- in-t mezhd. otnoshenij (un-t) MID Rossii. – M. : MGIMO-Universitet, 2009. – S. 15–72.
  4. *Kostyaev, A. I.* Vkusovyya metafory i obrazy v kul'ture / A. I. Kostyaev. – M. : Knizhnyj dom LIBROKOM, 2012. – 160 s.
  5. *Lyashchynskaya, V. A.* Pra hleb i da hleba: Vedy i vopyt belarusau u frazealogichnyh adzinkah movy / V. A. Lyashchynskaya // Rodnae slova. – 2011. – № 10. – S. 38–42.
  6. *Lyashchynskaya, V. A.* Etalony i stereotypy u belaruskich samatychnyh frazealogizmah: esci na pouny rot ci na zub? // Slov'yans'ka pisemnist' u konteksti hristiyans'koï kul'turi: materialy kruglogo stolu do Dnya slov'yans'koï pisemnosti ta kul'turi. – Mikolaïv : MNU imeni V. O. Suhomlins'kogo, 2013. – S. 134–139.
  7. *Lyashchynskaya, V. A.* Trafonimy u frazeologii yak adlyustravanne kul'tury belarusau / V. A. Lyashchynskaya // Slavyanskij mir: duhovnye tradicii i slovesnost': sbornik statej po materialam Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii / M-vo nauki i vyssh. obr. RF [i dr.]. – Tambov : Izdatel'skij dom TGU im. G. R. Derzhavina, 2019. – S. 374–383.
  8. *Med, N. G.* Nacional'no-kul'turnaya specifika ispanskih frazeologizmov s gastronomicheskim komponentom / N. G. Med // Yazyk. Soznanie. Kommunikaciya: Sb. statej / otv. red. V. V. Krasnyh, A. I. Izotov. – M. : MAKS Press, 2014. – Vyp. 50. – S. 216–222.
  9. *Lepeshau, I. Ya.* Etymalogichny slounik frazealogizmau / I. Ya. Lepeshau. – Minsk : BelEn, 2004. – 448 s.
  10. *Sadouskaya, A. S.* Frazealogizmy z kampanentam-arnitonimam u belaruskaj move: etnalingvistychny aspekt / A. S. Sadouskaya. – Minsk : BDU, 2011. – 271 s.